UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 373.2.015(043.2)

ABOU AFASH Hoda

EDUCAȚIA AXIOLOGICĂ A PREȘCOLARILOR PRIN ACTIVITĂȚI DE LECTURĂ BAZATE PE POVEȘTI

Specialitatea 532.02. Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ (limba engleză)

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2026

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale de Științe ale Educației din Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău, Republica Moldova.

Componența Comisiei de susținere publică a tezei

Președintele comisiei: GOLUBIȚCHI Silvia, dr. hab., prof. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău

Conducător științific: GRĂDINARI Galina, dr., conf. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău

Referenți oficiali:
BUREA Svetlana, dr., conf. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău;
CAZAC Viorica, dr., conf. univ., Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu" din Chișinău;
MIHALACHE Roxana, dr., conf. univ., Universitatea de Științele Vieții „Ion Ionescu de la Brad" Iași, România.

Susținerea tezei de doctorat va avea loc pe 24 decembrie 2026, ora 10:00, în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă", corp. 2, Sala Senatului, str. Ion Creangă 1, MD – 2026.

Rezumatul lucrării și teza de doctorat pot fi consultate pe pagina web a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă" (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat pe 24 noiembrie 2026.

Președintele comisiei de susținere:
GOLUBIȚCHI Silvia, dr. hab., prof. univ. _____

Conducător științific: _____
GRĂDINARI Galina, dr., conf. univ.

Autoare:
ABOU AFASH Hoda _____

©ABOU AFASH Hoda, 2026

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII…… 4

CONȚINUTUL TEZEI……..... 8

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI…… 25

BIBLIOGRAFIE……... 28

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI… 31

ADNOTARE…….. 32

ANNOTATION……... 33

LISTA ABREVIERILOR

PRK-VT –	Promovarea lecturii în grădiniță ca instrument de transmitere a valorilor
PBVS-C –	Chestionarul ilustrat de evaluare a valorilor la copii
GE –	Grupul experimental (lectură și activități structurate orientate spre valori)
GC –	Grupul de control (numai lectura poveștilor)
ANOVA –	Analiza variației
M –	Media
AS –	Abaterea standard
SD –	Deviere standard
η^2p –	Eta pătrat parțial
d –	diferența standardizată a mediilor (Cohen)

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei de cercetare și importanța problemei abordate. Relevanța cercetării derivă dintr-o problemă pedagogică adesea trecută cu vederea în educația timpurie: diferența dintre simpla denumire a unei valori dezirabile și crearea condițiilor în care copilul poate să o înțeleagă și să o exerseze. Preșcolarii întâlnesc zilnic așteptări referitoare la *respect, cooperare, echitate și responsabilitate*; totuși, o afirmație morală formulată de adult nu devine neapărat o prioritate stabilă în deciziile copilului.

Din perspectivă axiologică, educația privește atât valorile care orientează finalitățile educaționale, cât și mijloacele prin care acestea se integrează în experiența trăită. Conceptul de educație prin optim axiologic elaborat de L. Cuznețov delimitează *valorile-scopuri, valorile-norme și valorile-mijloace* și subliniază interdependența dintre *Bine, Adevăr și Frumos* [15].

Un mijloc de valorificare a acestor repere axiologice în educația preșcolară îl constituie literatura pentru copii. Prin personaje, relații, conflicte și dileme morale, poveștile oferă contexte favorabile înțelegerii și explorării valorilor. Totuși, simpla prezență a unei valori într-o poveste nu dovedește interiorizarea ei de către copil. Procesul poate fi explicat prin niveluri teoretice complementare și integrarea unor activități educaționale de postlectură, orientate spre valori, creează oportunități pentru implicarea activă a copiilor, exprimarea emoțiilor, explorarea alternativelor comportamentale și exersarea valorilor în situații concrete. Prin asemenea experiențe, copilul trece de la receptarea mesajului narativ la reflecție, alegere și acțiune.

Descrierea situației în domeniul cercetării și identificarea problemei de cercetare se axează pe formarea valorilor care sunt de o importanță majoră în educația preșcolarilor din comunitatea arabofonă. Din perspectivă axiologică, educația vizează atât valorile care fundamentează și orientează procesul educațional, cât și modalitățile prin care acestea sunt interiorizate și valorificate în experiențele cotidiene.

În **Republica Moldova**, fundamentele teoretice și metodologice ale educației axiologice sunt reflectate în cercetările realizate de L. Cuznețov, D. Antoci, E. Burladean, S. Golubițchi, L. Postică și M. Țifrac. Concepția educației prin optim axiologic, elaborată de L. Cuznețov, delimitează *valorile-scopuri, valorile-norme și valorile-mijloace*, subliniind

interdependența dintre Bine, Adevăr și Frumos, precum și rolul familiei în educația axiologică a copilului [15]. D. Antoci examinează educația axiologică în raport cu transformările socioculturale și pedagogice contemporane [6], iar cercetarea realizată de D. Antoci și E. Burladean evidențiază relația dintre orientări spre valori ale educatorilor și părinților și manifestările comportamentale ale copiilor [5]. O perspectivă conexă este oferită de S. Golubițchi, L. Postică și M. Țifrac, care abordează formarea culturii comunicării la preșcolari prin intermediul activităților literar-artistice, evidențiind potențialul formativ al literaturii în dezvoltarea comunicării, a interacțiunii și a relațiilor sociale [18].

În **contextul internațional**, A. Bandura explică rolul observării și al modelelor comportamentale în dezvoltarea copilului [9], U. Bronfenbrenner evidențiază influența familiei, a instituției educaționale și a comunității [11], iar S. H. Schwartz fundamentează teoria structurii și ierarhiei valorilor umane [29; 30; 31]. Potențialul educațional al lecturii interactive și al dialogului asupra emoțiilor și motivațiilor personajelor este evidențiat în cercetările realizate de D. Aram, Y. Fine și M. Ziv [7], G. J. Whitehurst și colaboratorii [34]. Evaluarea orientărilor spre valori prin instrumente ilustrate este abordată de A. K. Döring și colaboratorii [16] și, din perspectivă interculturală, de A. Maslamani și colaboratorii [22].

În pofida acestor contribuții, rămâne necesară integrarea reperelor teoretice și metodologice într-un model pedagogic care să coreleze lectura poveștilor, medierea pedagogică, activitățile participative și evaluarea orientării spre valori, respectând particularitățile lingvistice și socioculturale ale preșcolarilor. Această necesitate fundamentează elaborarea și examinarea experimentală a modelului pedagogic PRK-VT (*Promovarea lecturii în grădiniță ca instrument de transmitere a valorilor*).

În contextul educațional din Israel, cercetările au abordat problematica identității culturale, particularitățile lingvistice ale educației în limba arabă și potențialul axiologic al literaturii pentru copii [2; 4; 8; 19; 21; 26]. Programul Maktabat al-Fanoos facilitează accesul la povești în limba arabă și implicarea familiilor și a instituțiilor educaționale în activitățile de lectură [3; 20]. Cu toate acestea, observațiile pedagogice realizate în grădinițele arabofone din regiunea Negev sugerează necesitatea unei abordări mai sistematice a relației dintre mesajul axiologic al poveștilor, medierea pedagogică și evaluarea

orientării spre valori ale copiilor. În acest sens, originalitatea modelului PRK-VT nu constă în utilizarea poveștilor ca metodă educațională, ci în integrarea coerentă a lecturii, reflecției, jocului și interacțiunii sociale în procesul educației axiologice a preșcolarilor.

Problema cercetării: Care sunt condițiile pedagogice ale activităților de lectură bazate pe povești ce pot contribui la înțelegerea, exprimarea și manifestarea valorilor de către preșcolari?

Scopul cercetării constă în: fundamentarea teoretică, elaborarea, implementarea și examinarea experimentală a Modelului pedagogic PRK-VT, care integrează lectura poveștilor cu activități educaționale structurate, ghidate de cadrul didactic, orientate spre dezvoltarea orientării spre valori la copiii de vârstă preșcolară.

Ipoteza cercetării: Activitățile de lectură bazate pe povești vor avea efecte pozitive în educația axiologică a preșcolarilor dacă:

1**.** Lectura poveștilor se fundamentează pe repere teoretice și metodologice ale educației axiologice și se realizează prin implementarea modelului pedagogic PRK-VT, grupa experimentală va demonstra o creștere, comparativ cu grupa de control în cele zece dimensiuni ale valorilor de bază.

2. Grupa experimentală și grupa de control diferă în cele patru dimensiuni ale valorilor de ordin superior, fiind așteptate medii raportate mai mari în grupa experimentală.

3. Se anticipează că diferențele raportate dintre grupe vor atinge pragul stabilit pentru semnificația practică la majoritatea dimensiunilor valorilor de bază.

4. Fetele și băieții diferă în prioritățile atribuite anumitor dimensiuni ale valorilor; cu toate că direcția unei asemenea diferențe nu este presupusă în prealabil.

Obiectivele cercetării:

1. stabilirea fundamentelor conceptuale, teoretice și psihopedagogice ale educației axiologice la vârsta preșcolară;
2. examinarea potențialului educativ al literaturii pentru copii și al lecturii poveștilor în dezvoltarea valorilor;
3. identificarea și fundamentarea principiilor, condițiilor, strategiilor și tehnicilor pedagogice de realizare a educației axiologice;
4. elaborarea și implementarea Modelului pedagogic PRK-VT;
5. evaluarea și compararea celor zece orientării spre valori fundamentale și

a celor patru dimensiuni ale valorilor de ordin superior la preșcolarii implicați în diferite condiții de desfășurare a activităților de lectură;

6. analiza dinamicii orientării spre valori în cadrul evaluărilor repetate, examinarea fidelității instrumentului de evaluare și interpretarea diferențelor selectate în funcție de sex.

Metodologia cercetării științifice se constituie din *metode teoretice* (analiza și sinteza teoriilor, concepțiilor și ideilor din științele educației, psihologia dezvoltării și pedagogia familiei; analiza comparativă; generalizarea; modelarea pedagogică), *metode empirice* (experimentul pedagogic de tip cvasi-experimental, cu o grupă experimentală și o grupă de control; zece evaluări lunare ale orientării spre valori prin versiunea în limba arabă a Chestionarului ilustrat PBVS-C) și *metode statistice* (statistica descriptivă, testul t pentru eșantioane independente, ANOVA mixtă, coeficientul α Cronbach, mărimea efectului η^2p și d Cohen; prelucrarea datelor în SPSS, versiunea 31).

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în clarificarea conceptuală și integrarea perspectivelor axiologice, psihologice ale dezvoltării și socioculturale asupra educației axiologice la vârsta preșcolară; fundamentarea teoretică și operaționalizarea pedagogică a modelului PRK-VT; stabilirea unei relații coerente între finalitățile educației axiologice, selectarea poveștilor relevante din punct de vedere cultural, reflecția ghidată asupra situațiilor narative, activitățile participative și evaluarea orientării spre valori ale copiilor. Cercetarea contribuie la elaborarea unei abordări pedagogice sistematice a educației axiologice, adaptate particularităților lingvistice și socioculturale ale preșcolarilor.

Rezultatele obținute ce contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante în domeniu constau în fundamentarea reperelor teoretice și pedagogice ale dezvoltării sistematice a orientării spre valori la preșcolari prin activități de lectură a poveștilor.

Semnificația teoretică a cercetării constă în abordarea integrată a educației axiologice din perspective filosofice, psihologice și pedagogice; delimitarea conceptuală a valorilor educaționale, orientării spre valori, normelor sociale, atitudinilor și comportamentelor observabile; identificarea potențialului pedagogic al literaturii pentru copii în educația axiologică și fundamentarea teoretică a modelului PRK-VT.

Valoarea practică a cercetării constă în elaborarea, implementarea și

evaluarea unui ansamblu de strategii și instrumente pedagogice integrate în modelul PRK-VT, care oferă un cadru flexibil și adaptabil pentru proiectarea și organizarea educației axiologice prin intermediul literaturii pentru copii. Strategiile pedagogice de transmitere a valorilor prin lectura poveștilor, activitățile structurate și ghidate de cadrul didactic, metodele interactive de analiză a comportamentelor și alegerilor morale ale personajelor, jocurile de rol, desenul expresiv, jocurile de cooperare, instrumentele de evaluare și reperele metodologice propuse pot fi valorificate în instituțiile de învățământ preșcolar, contribuind la stimularea reflecției copiilor asupra valorilor și la implicarea activă a acestora în experiențe educaționale cu caracter axiologic.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat printr-o cercetare pedagogică cvasi-experimentală, desfășurată timp de zece luni în două instituții preșcolare cu predare în limba arabă din localitatea Segev Shalom, regiunea Negev, sudul Israelului. Eșantionul a cuprins 60 de preșcolari cu vârste între cinci și șase ani, repartizați în două grupe a câte 30 de copii: experimentală și de control. Ambele grupe au participat la lectura poveștilor, iar grupa experimentală a beneficiat suplimentar de activități educaționale ghidate, organizate conform modelului PRK-VT. Orientările spre valori ale copiilor au fost evaluate lunar prin aplicarea versiunii în limba arabă a Chestionarului ilustrat de evaluare a valorilor la copii (*Picture-Based Value Survey for Children – PBVS-C*).

Aprobarea rezultatelor cercetării: Tezele centrale și rezultatele cercetării au fost prezentate comunității academice prin comunicări susținute la manifestări științifice naționale și internaționale: *Role and importance of education based on values*, Conferința științifică a doctoranzilor, Chișinău, 2024; *Rolul și importanța educației în bază de valori*, conferința „Cercetare, inovare, dezvoltare", 19 aprilie 2024, Chișinău; *Citirea unei povești ca instrument pentru instalarea valorilor, întărirea imaginii de sine și creșterea respectului de sine în grădiniță*, conferința „Cooperarea instituțiilor statului în asigurarea unității naționale", 28–29 martie 2025, Chișinău; *The development of children's social and personal values through storytelling*, conferința „Educația multilingvă și interdisciplinară în axiologia postmodernității", ediția a 3-a, 5–6 decembrie 2025, Chișinău.

Publicațiile la tema tezei: ideile investigației sunt reflectate în 11 publicații științifice: 3 articole în reviste științifice de specialitate, 4 lucrări publicate în materialele conferințelor științifice internaționale și 4 lucrări

științifico-metodice.

Volumul și structura tezei: cercetarea este expusă în 145 de pagini și conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (164 de titluri), 6 anexe, adnotare (în limbile română și engleză). În textul tezei sunt inserate 24 de tabele și 14 figuri.

Cuvinte-cheie: educație axiologică, educație timpurie, orientări valorice, literatură pentru copii, lectura poveștilor, model pedagogic, PRK-VT, dezvoltarea valorilor, copii de vârstă preșcolară.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt argumentate actualitatea și importanța temei de cercetare, este formulată problema științifică, este definită contribuția pedagogică urmărită și este explicată alegerea indicatorilor valorilor în contextul educației preșcolare în limba arabă.

În Capitolul 1, „Fundamentele teoretice și axiologice ale educației preșcolarilor", sunt fundamentate conceptele-cheie ale lucrării, fiind analizate și delimitate din perspectivă teoretică și axiologică. Axiologia, înțeleasă ca reflecție filosofică asupra valorilor, abordează problemele *binelui, adevărului, dreptății și frumosului*, precum și criteriile în baza cărora acestea dobândesc valoare și semnificație pentru ființa umană. Axiologia educațională transpune aceste întrebări în domeniul finalităților educației vizând identificarea valorilor care merită cultivate, justificarea calităților umane considerate dezirabile și asumarea responsabilităților de către educatori în selectarea și valorificarea acestora în practica educațională.

Pentru o mai bună înțelegere a conceptului de valoare, este necesară diferențierea acestuia de alte concepte conexe, precum norma socială și atitudinea. Norma socială stabilește reguli și așteptări privind comportamentul individului într-un anumit context, în timp ce valoarea oferă reperele care justifică și orientează acest comportament. Atitudinea exprimă o predispoziție favorabilă sau nefavorabilă față de o persoană, un obiect sau o situație, pe când valoarea constituie un criteriu mai general de apreciere, alegere și orientare a conduitei.

Contribuția teoretică a lui S. H. Schwartz este utilă, deoarece depășește o listă nediferențiată de calități umane dezirabile. Teoria sa descrie valorile ca scopuri motivaționale cu importanță relativă diferită, organizate în raporturi de compatibilitate și potențial conflict [29].

Distincția dintre descriere și prescripție este esențială în prezenta

cercetare. Modelul lui Schwartz poate clarifica ceea ce urmărește să măsoare un instrument, în timp ce o concepție pedagogică trebuie să explice de ce și cum sunt organizate anumite experiențe.

O perspectivă asupra educației axiologice este oferită de cercetările din Republica Moldova și România. Cercetătoarea, L. Cuznețov integrează valorile în sistemul finalităților și proceselor educaționale, evidențiind necesitatea unei relații semnificative între idealurile axiologice și activitățile pedagogice. Autoarea acordă o atenție deosebită educației axiologice în familie și la vârsta preșcolară [15]. Deasemenea, C. Cucoș, prin delimitarea funcțiilor descriptive și prescriptive ale axiologiei educaționale, abordează educația axiologică atât ca finalitate, cât și ca principiu al formării personalității, depășind astfel perspectiva reductivă a educației pentru valori ca ansamblu de trăsături personale dezirabile [13; 14]. Aceste contribuții îmbogățesc cadrul conceptual al educației axiologice, completând perspectivele teoretice dezvoltate pe plan internațional.

Fundamente axiologice și psihologice. Poveștile oferă preșcolarilor oportunități de a explora valori prin situații familiare, precum ajutorarea unui prieten sau soluționarea unui conflict. D. Aram, Y. Fine și M. Ziv subliniază importanța interacțiunii dintre adult și copil în timpul lecturii, prin discutarea emoțiilor și motivațiilor personajelor [7]. Relația dintre cogniție, emoție și comportament este însă complexă: înțelegerea unei valori nu garantează manifestarea acesteia în viața cotidiană. Cercetările realizate de K. Misgav și colaboratorii confirmă că manifestările comportamentale ale copiilor depind de mai mulți factori, nu doar de preferințele valorice declarate [23].

Dimensiunea cultural-istorică evidențiază particularitățile instituționale, lingvistice și socioculturale ale educației în sectorul arab al Israelului [2; 4; 26]. Specificul comunităților arabo-beduine din Negev și diglosia arabă impun selectarea unor povești accesibile lingvistic și relevante cultural [8]. Programul Maktabat al-Fanoos promovează lectura în limba arabă, implicând educatorii și familiile [3]. Totodată, este necesară diferențierea dintre intenția educațională, înțelegerea mesajului axiologic și evaluarea orientării spre valori.

Fundamente istorice, culturale și psihopedagogice. Abu-Rabia examinează evoluția educației în comunitățile arabo-beduine din Negev [1], iar S. Golubițchi și L. Postica evidențiază rolul tradițiilor în educația preșcolară [17]. Din perspectivă psihopedagogică, dezvoltarea limbajului,

autoreglarea și înțelegerea perspectivei celuilalt contribuie la interiorizarea valorilor. Teoria lui S. H. Schwartz explică relațiile de complementaritate și conflict dintre orientările spre valori [29; 30].

Istoria pedagogiei copilăriei timpurii oferă, de asemenea, o explicație diferențiată a motivului pentru care valorile trebuie trăite, nu doar enunțate. Lucrarea lui J. A. Comenius despre primii șase ani de viață evidențiază importanța îndrumării educaționale intenționate, adecvate vârstei [12]. Această perspectivă permite corelarea valorilor promovate prin educație cu finalitățile urmărite și cu modalitățile de transpunere a acestora în experiențele cotidiene din mediul preșcolar. În acest sens, tabelul 1 sintetizează legăturile dintre finalitățile educaționale axiologice și manifestarea acestora în contextul educației preșcolare.**”**

Tabelul 1. Legături analitice dintre finalitățile educaționale axiologice și contextul preșcolar

Nivel	**Semnificație pedagogică**
Normativ	Educație prin valori-scopuri, norme și mijloace
Dezvoltare	Joc, imitație, raționament și mediere socială
Narativ-cultural	Povești accesibile în limba arabă și dileme relevante local
Empiric	Orientări PBVS-C; nu un test direct al comportamentului

Literatura pentru copii și lectura bazată pe povești ca fundamente ale educației axiologice. Literatura pentru copii ocupă de mult timp un loc important în educația preșcolară, însă valoarea educațională a unei povești nu poate fi redusă la morala pe care adultul o poate adăuga la final. Copiii mici percep narațiunile ca episoade populate de personaje care își doresc ceva, întâmpină obstacole, fac alegeri și suportă consecințe.

Prin corelarea abordărilor formulate de cercetătoarele L. Cuznețov [15] și D. Antoci [6], se conturează necesitatea identificării unor orientări spre valori de ordin superior, care să fundamenteze finalitățile educației și să ofere repere pentru organizarea experiențelor educaționale în perioada preșcolară. În acest sens, tabelul 2 prezintă cele patru orientări spre valori de ordin superior, reținute în cadrul analitic adoptat.

Tabelul 2. Cele patru orientări spre valori de ordin superior din cadrul analitic adoptat

Orientare de ordin superior	**Valori de bază analizate**
Auto transcendență	Bunăvoință; Universalism
Autoafirmare	Realizare; Putere

Orientare de ordin superior	Valori de bază analizate
Deschidere spre schimbare	Autodeterminare; Stimulare*
Conservare	Securitate; Conformitate; Tradiție

Organizarea circulară a valorilor, propusă de S. H. Schwartz [29; 30], oferă un cadru util pentru interpretarea comportamentelor personajelor din povești. De exemplu, un personaj care se împarte cu cineva poate acționa din grijă față de un prieten, din dorința de a respecta solicitarea unui adult sau din disponibilitatea de a renunța la o dorință personală. În acest sens, lectura poveștilor permite explorarea motivației, fără a reduce situațiile narative la simple lecții de educație morală. Prin dialog, ilustrații și întrebări adresate de educator, copiii sunt încurajați să observe emoțiile personajelor, să înțeleagă intențiile acestora și să reflecteze asupra consecințelor acțiunilor lor. Importanța acestor interacțiuni în timpul lecturii este evidențiată și în cercetările realizate de D. Aram, Y. Fine și M. Ziv [7]. Cu toate acestea, înțelegerea unei valori în contextul poveștilor nu garantează manifestarea ei în viața cotidiană, deoarece relația dintre orientările spre valori și comportamentul copilului este influențată de mai mulți factori [23].

Capitolul 2. Abordarea pedagogică și metodologia educației axiologice prin activități de lectură bazate pe povești deplasează accentul de la fundamentarea conceptuală a educației axiologice spre identificarea modalităților pedagogice și metodologice de transpunere a valorilor în practica educațională.

Educația axiologică la vârsta preșcolară depășește simpla familiarizare a copiilor cu valori precum *respectul, echitatea și bunătatea*. Aceasta presupune crearea unor situații de învățare în care copiii să înțeleagă semnificația valorilor, să recunoască emoțiile și intențiile celorlalți și să reflecteze asupra consecințelor propriilor alegeri. Interiorizarea valorilor este un proces gradual, care diferă de la un copil la altul.

Integrarea valorilor în finalitățile, conținuturile și activitățile educaționale este susținută de *Curriculumul pentru educație timpurie din Republica Moldova* [28] și de reperele metodologice propuse de K. Raik [25]. Contribuțiile lui C. Cucoș, L. Cuznețov, K. Raik și UNESCO evidențiază trei niveluri ale educației axiologice: *declarativ*, prin valorile promovate în curriculum; *relațional*, prin exemplul personal al educatorului; și *participativ*, prin implicarea copiilor în exprimarea opiniilor, formularea alegerilor și luarea deciziilor [25; 33; 13; 15].

Importanța selectării și valorificării pedagogice a literaturii pentru copii

este evidențiată de V. L. C. Mota, A. I. Santos și M. M. T. da Silva, ale căror cercetări relevă diferențe în practicile educatorilor privind alegerea cărților și organizarea activităților de lectură [24].

O condiție importantă a educației axiologice este concordanța dintre mesajul poveștii, comportamentul educatorului și relațiile din cadrul grupei. Copiii învață nu doar din ceea ce li se spune, ci și din modul în care adulții gestionează conflictele și interacționează cu ceilalți. Chiar și poveștile care prezintă comportamente discutabile, precum excluderea sau nedreptatea, pot deveni resurse educaționale. Prin discuții ghidate, copiii pot analiza consecințele acestor comportamente și identifica alternative bazate pe respect, empatie și echitate.

Potențialul educațional al lecturii poveștilor în perioada preșcolară este strâns legat de condițiile în care se realizează interacțiunea copilului cu textul literar. Simpla disponibilitate a cărților în mediul educațional nu garantează valorificarea eficientă a acestora. Impactul formativ al lecturii depinde de accesibilitatea limbajului, de capacitatea copilului de a urmări succesiunea evenimentelor și de a înțelege acțiunile și motivațiile personajelor, precum și de oportunitățile oferite pentru exprimarea impresiilor, formularea întrebărilor și discutarea conținuturilor receptate. Prin urmare, lectura devine o experiență educațională semnificativă atunci când este însoțită de interacțiune, reflecție și participare activă.

Programul Maktabat al-Fanoos promovează lectura în educația preșcolară în limba arabă din Israel, implicând copiii, educatorii și familiile [3]. Cercetările realizate de D. Bergman Deitcher, D. Aram, M. Khalaily-Shahadi și M. Dwairy evidențiază rolul lecturii ghidate în explorarea stărilor mentale ale personajelor [10], iar studiul lui Shahbari-Kassem și al colaboratorilor subliniază importanța accesibilității lingvistice în înțelegerea poveștilor [32]. Perspectivele cultural-istorice, sociocognitive și axiologice fundamentează valorificarea educațională a poveștilor, a căror selectare trebuie să țină cont de accesibilitatea lingvistică, relevanța culturală și potențialul formativ.

Tehnicile de valorificare a poveștilor în activitățile educaționale pot fi diferențiate în dependență de funcția lor formativă și de oportunitățile de implicare activă pe care le oferă copiilor (Tabelul 3). Lectura creează o experiență narativă comună, discuția ghidată facilitează interpretarea motivațiilor personajelor și a consecințelor acțiunilor acestora, iar dramatizarea și desenul permit reprezentarea și explicarea unor alternative

comportamentale. Jocurile cooperative stimulează interacțiunea și negocierea cu ceilalți copii, în timp ce atelierele scurte oferă contexte structurate pentru aprofundarea mesajelor axiologice desprinse din lectură.

Tabelul 3. Tehnici documentate de lucru cu poveștile și funcția lor educațională

Tehnică	**Funcție educațională**
Lectură	Experiență narativă comună ambelor grupe
Discuție ghidată	Interpretarea motivelor personajelor și a consecințelor
Dramatizare și desen	Exersarea, reprezentarea și explicarea alternativelor
Jocuri cooperative	Negocierea reacțiilor cu colegii
Ateliere scurte	Activități post-lectură, structurate, orientate spre valori, în GE

Analiza principiilor pedagogice a evidențiat condițiile necesare organizării unui demers educațional axiologic semnificativ la vârsta preșcolară. În continuare, atenția se îndreaptă spre dimensiunea praxiologică a valorificării poveștilor, urmărindu-se identificarea modalităților prin care educatorul transformă textul narativ selectat într-o experiență de învățare cu valențe formative. Astfel, accentul se deplasează de la criteriile de selectare a poveștilor la strategiile și tehnicile didactice utilizate în procesul de receptare, interpretare și valorificare a mesajului axiologic. În acest context, cercetarea realizată de S. Golubițchi și M. Țifrac *privind formarea culturii comunicării la preșcolari prin intermediul activităților literar-artistice* oferă o perspectivă pedagogică relevantă și conexă, prin evidențierea valențelor formative ale valorificării literaturii în educația timpurie [18]. Deși studiul nu investighează în mod direct PRK-VT, contribuțiile sale pot fundamenta abordarea activităților literar-artistice ca oportunități de dezvoltare a comunicării, interacțiunii și relaționării sociale. Această organizare prezintă un avantaj conceptual clar: permite discutarea valorii adăugate medierii, recunoscând în același timp că lectura a fost comună ambelor condiții, totodată, delimitează interpretarea. O poveste adecvată vârstei oferă copiilor mai mult decât un mesaj moral, ajutându-i să înțeleagă acțiunile, motivațiile și alegerile personajelor. Lectura expresivă, ilustrațiile, întrebările deschise și desenul facilitează înțelegerea poveștii și exprimarea propriilor idei și emoții. Jocul de rol le permite copiilor să exploreze situațiile din perspective diferite, să identifice soluții alternative și să înțeleagă consecințele acțiunilor, iar jocurile cooperative și atelierele orientate spre valori îi încurajează să asculte, să

negocieze, să colaboreze și să-și asume responsabilități.

Un aspect important îl constituie transferul valorilor din universul poveștii în viața cotidiană a copiilor, atât în grădiniță, cât și în familie. Înțelegerea mesajului unei povești nu garantează însă schimbarea comportamentului. În acest sens, competența educatorului constă în identificarea potențialului axiologic al textului, selectarea activităților adecvate și menținerea unui echilibru între ghidarea pedagogică și autonomia copiilor, oferindu-le oportunități de reflecție, exprimare și participare activă.

Reflecția constituie o componentă esențială a procesului pedagogic. Copiii sunt încurajați să-și reconsidere alegerile, să-și argumenteze deciziile și să înțeleagă perspectivele celorlalți. Observarea pedagogică și feedbackul constructiv permit cadrelor didactice să adapteze activitățile ulterioare la particularitățile de dezvoltare, nevoile individuale și experiențele socioculturale ale copiilor. Astfel, strategiile pedagogice susținute cel mai direct de implementarea realizată sunt lectura și conversația ghidată, dramatizarea, desenul expresiv, jocurile cooperative și atelierele scurte orientate spre valori. Din perspectivă axiologică, aceste strategii vizează trei dimensiuni complementare ale dezvoltării copilului: *dimensiunea cognitivă*, care presupune identificarea, înțelegerea și interpretarea valorilor; *dimensiunea afectiv-atitudinală*, care vizează dezvoltarea empatiei și a respectului față de ceilalți; și *dimensiunea comportamentală*, orientată spre manifestarea valorilor în relațiile interpersonale din viața cotidiană.

Integrarea sistematică a acestor strategii și tehnici constituie fundamentul metodologic al modelului pedagogic structural-funcțional PRK-VT, asigurând coerența dintre finalitățile educației axiologice, comprehensiunea textului narativ, medierea pedagogică, experiențele educaționale ghidate și evaluarea orientărilor valorice ale preșcolarilor.

Modelul pedagogic PRK-VT (*Promovarea lecturii în grădiniță ca instrument de transmitere a valorilor*) (Figura 1), de tip structural-funcțional, reprezintă un construct teoretic-praxiologic care valorifică literatura pentru copii în dezvoltarea orientării spre valorice, a atitudinilor pozitive și a comportamentelor prosociale.

Din perspectivă structurală, modelul integrează componente interdependente care asigură proiectarea, desfășurarea și evaluarea demersului educațional. Din perspectivă funcțională, acesta transformă lectura într-o experiență interactivă și formativă, în care copilul participă activ

la descoperirea, înțelegerea, interiorizarea și valorificarea valorilor morale, sociale, culturale și estetice în viața cotidiană.

Din punct de vedere structural și funcțional, modelul integrează următoarele componente interdependente: *componenta axiologică, componenta narativă, componenta de mediere pedagogică, componenta participativ-experiențială și componenta evaluativă. Componenta axiologică* vizează delimitarea finalităților educaționale și identificarea valorilor urmărite prin valorificarea poveștilor. *Componenta narativă* presupune selectarea și analiza poveștilor în funcție de conținutul, mesajul, personajele și situațiile cu potențial formativ. *Componenta de mediere pedagogică* include strategiile, metodele și procedeele prin care educatorul facilitează înțelegerea și interpretarea mesajului axiologic. *Componenta participativ-experiențială* oferă copiilor oportunități de implicare prin dramatizare, jocuri de rol, desen, activități cooperative și alte experiențe de învățare. *Componenta evaluativă* urmărește identificarea progresului în recunoașterea, înțelegerea și manifestarea valorilor prin observarea comportamentelor și analiza răspunsurilor copiilor.

Transferul modelului PRK-VT în activitatea de formare continuă a cadrelor didactice poate fi facilitat prin elaborarea unei secvențe metodologice de proiectare, aplicabilă în valorificarea unor povești diferite, cu respectarea componentelor definitorii ale modelului. În acest sens, educatorul identifică un episod narativ care surprinde o decizie semnificativă sau o situație relațională, formulează întrebări menite să exploreze perspective și motivații diferite ale personajelor, selectează o activitate participativă adecvată și organizează o discuție reflexivă asupra posibilelor alternative de acțiune. Această structurare contribuie la asigurarea coerenței demersului pedagogic și la aplicarea modelului în contexte educaționale variate. Fundamentarea componentei evaluative a modelului pedagogic PRK-VT necesită examinarea abordărilor metodologice și a instrumentelor utilizate în cercetările privind dezvoltarea orientării spre valorice la copii.
Complementar, abordarea cantitativă longitudinală facilitează evaluarea sistematică a orientării spre valori ale copiilor, identificarea tendințelor de dezvoltare și a diferențelor individuale și intergrupale. Din perspectiva fundamentării conceptuale a evaluării, modelul circular al valorilor elaborat de S. H. Schwartz [31], validat în diverse contexte culturale,

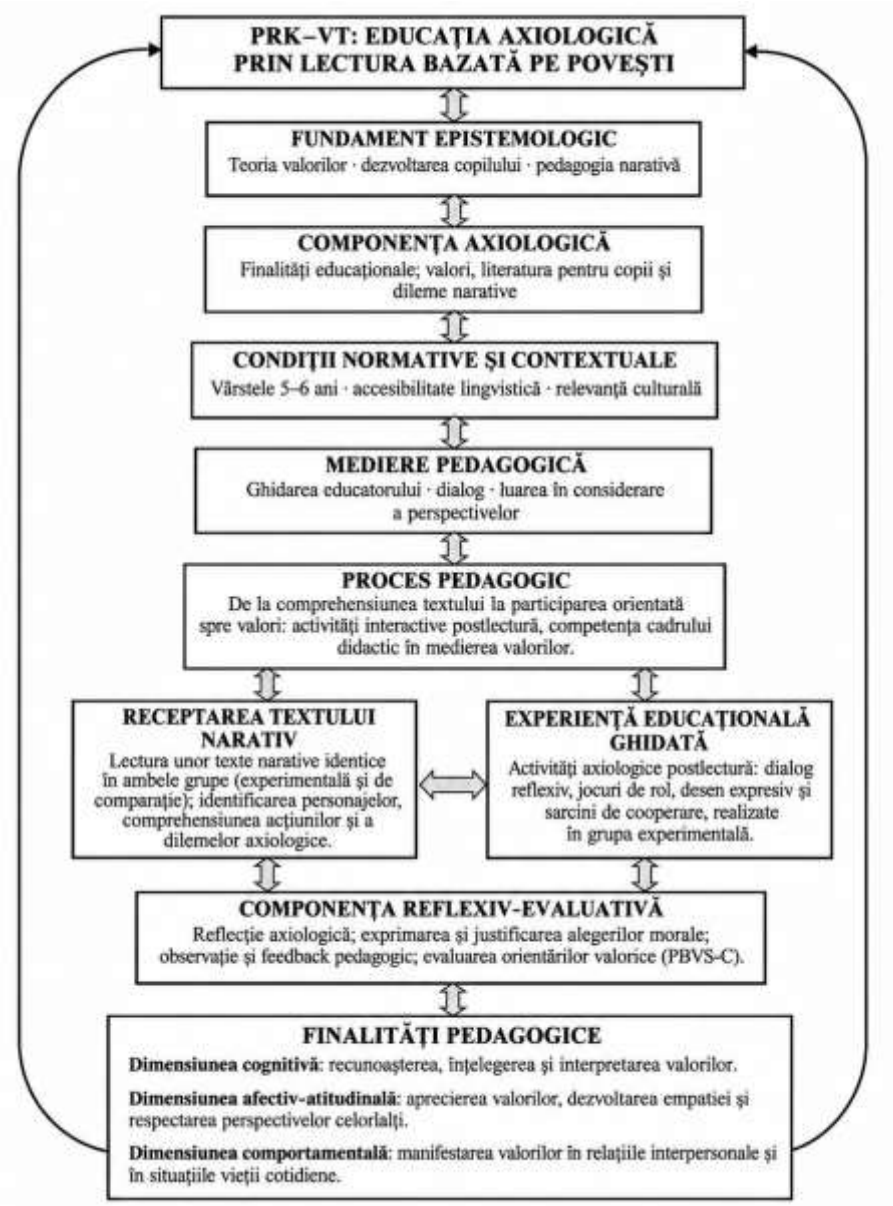

Figura 1. Modelul structural-funcțional PRK-VT: orientare axiologică, mediere narativă, activitate ghidată și evaluare reflexivă (sinteză conceptuală).

oferă un cadru teoretic relevant pentru examinarea sistemului de valori în copilărie. Acesta integrează zece valori de bază, organizate în patru dimensiuni de ordin superior, în funcție de scopurile motivaționale comune.

Transpunerea acestor repere conceptuale în practica evaluării presupune utilizarea unor instrumente adecvate particularităților de dezvoltare ale copiilor. Cercetările de specialitate evidențiază relevanța instrumentelor ilustrate, care facilitează înțelegerea conceptelor abstracte și exprimarea preferințelor de valori. Aceste considerente au stat la baza elaborării chestionarului *Picture-Based Value Survey for Children* (PBVS-C) de către A. K. Döring și colaboratorii săi [16]. Instrumentul utilizează reprezentări vizuale ale valorilor, adaptate particularităților cognitive și lingvistice ale copiilor.

Cercetările ulterioare realizate de A. Maslamani și colaboratorii [22] extind perspectiva interculturală asupra evaluării valorilor prin examinarea versiunilor în limbile arabă și ebraică ale chestionarului ilustrat. Rezultatele evidențiază concordanța structurii valorilor identificate la copii cu modelul teoretic al lui Schwartz, precum și creșterea graduală a consistenței și coerenței orientării spre valori odată cu vârsta.

În ansamblu, aceste contribuții științifice oferă repere conceptuale și metodologice pentru fundamentarea componentei evaluative a modelului PRK-VT, subliniind necesitatea corelării finalităților educației axiologice cu modalități de evaluare adecvate vârstei și contextului sociocultural al copiilor.

Capitolul 3. este consacrat **dimensiunii aplicative și experimentale a cercetării, având drept finalitate valorificarea și validarea practică a modelului pedagogic PRK-VT.** Demersul investigativ urmărește transpunerea fundamentelor teoretice și metodologice ale modelului în practica educațională din instituția preșcolară, prin intermediul unui program formativ orientat spre promovarea lecturii și valorificarea potențialului acesteia în procesul de transmitere și interiorizare a valorilor.

Studiul a parcurs următoarele etape și proceduri, conform implementării în teren. A fost depusă o cerere către departamentul general al districtului de sud (zona Shaqib al-Salam). Aprobarea cercetării a fost acordată cu condiția respectării confidențialității participanților. Au fost selectate două grupe de grădiniță intacte dintre clasele disponibile în zonă. Cele două grupe au fost repartizate în condițiile cercetării prin tragere la sorți: una a devenit grupa experimentală (30 de copii), iar cealaltă grupa de control (30 de copii). Părinții au primit informații scrise despre cercetare și și-au exprimat consimțământul informat. Ei au fost informați despre dreptul de a retrage

copiii din studiu.

Experimentul de control a constat în evaluarea inițială a orientării spre valori ale preșcolarilor prin aplicarea chestionarului ilustrat PBVS-C în limba arabă, vizând cele zece valori de bază. Rezultatele au evidențiat scoruri medii scăzute și apropiate în ambele grupe: 1,46–1,55 în grupa de control și 1,48–1,57 în grupa experimentală.

Pentru *experimentul formativ* au fost selectate zece povești adecvate grupei de vârstă (5,5–6 ani), câte una pentru fiecare dintre cele zece luni. Poveștile vizau valori specifice: *cooperarea, onestitatea, bunăvoința, respectul pentru ceilalți, încrederea, toleranța, responsabilitatea, dreptatea, frumusețea și pacea.*

Pentru grupa experimentală au fost proiectate activități complementare axate pe valori (dramatizare, desen expresiv, discuții în grup, jocuri de rol, ateliere scurte). Grupa de control s-a limitat la lectura zilnică, fără activități suplimentare.

Exercițiile asociate poveștilor sunt structurate în funcție de cele zece tipuri de valori de bază. Descrierile acestora evidențiază fundamentarea pedagogică și modalitățile posibile de organizare a fiecărui exercițiu, fără a reprezenta un registru cronologic de implementare sau o dovadă a realizării efective a tuturor sarcinilor prezentate. Educatorii care urmau să administreze scala au beneficiat de o instruire de patru ore. Formarea a vizat prezentarea imaginilor către copii, standardizarea instrucțiunilor, înregistrarea răspunsurilor și cotarea scalei conform manualului. A fost accentuată importanța administrării identice la toate cele zece evaluări lunare.

Procedurile de teren descriu un program educațional de zece luni desfășurat în perioada cercetării raportată ca anul 2024. Lunile exacte de început și sfârșit trebuie confruntate cu orarele datate și documentele-sursă, deoarece relatarea actuală face referire și la succesiunea anului școlar septembrie–iunie. În această revizuire nu au fost deduse date noi.

Grupa de control. Educatorul citea zilnic cu voce tare povestea selectată, de obicei dimineața, fără activitățile structurate suplimentare. La sfârșitul lunii, copiii luau povestea acasă. *Grupa experimentală*. Educatorul citea zilnic aceeași poveste în cadrul programului de dimineață. Copiii participau, de asemenea, la activități structurate axate pe valori, proiectate de personal, cu durata aproximativă de 20–30 de minute după lectură. La sfârșitul lunii, luau povestea acasă. În fiecare lună era introdusă o poveste diferită, astfel

încât în perioada programului au fost utilizate zece povești. La sfârșitul fiecărei luni, educatorii instruiți administrau individual sau în grupuri mici PBVS-C copiilor din ambele clase, într-o încăpere liniștită. Răspunsurile erau cotate și înregistrate în SPSS.

Evaluarea, analiza statistică și interpretarea rezultatelor

Secțiunea examinează sintezele statistice raportate pentru 60 de copii din două grupe intacte, fiecare copil fiind evaluat lunar de zece ori. Dacă toate evaluările au fost realizate, această structură produce 600 de înregistrări copil–lună, nu 600 de participanți independenți statistic. Observațiile repetate sunt imbricate în copii, iar copiii, la rândul lor, sunt grupați într-o singură clasă pentru fiecare condiție a cercetării. Au fost înregistrate mediile lunare pentru fiecare dimensiune a valorii, separat pentru grupa de control și cea experimentală, pe parcursul celor zece măsurări. Profilurile lunare evidențiază două caracteristici ale rezultatelor raportate. În primul rând, clasa experimentală menține medii ridicate la cele zece tipuri de valori evaluate, pe când clasa de control prezintă medii mai reduse și relativ stabile. Datele indică faptul că diferența pronunțată era deja prezentă la prima evaluare lunară raportată. Tabelele actuale nu permit stabilirea apariției sale înainte de acel moment sau a ritmului în care s-a dezvoltat. În consecință, contrastul observat poate fi raportat la literatura despre lectura ghidată a poveștilor, dar nu trebuie descris drept o transformare imediată în dezvoltare demonstrată.

Pentru descrierea tiparului longitudinal, lucrarea raportează metoda ANOVA mixtă 2 (Grupă) × 10 (Lună) pentru fiecare dimensiune a valorii.

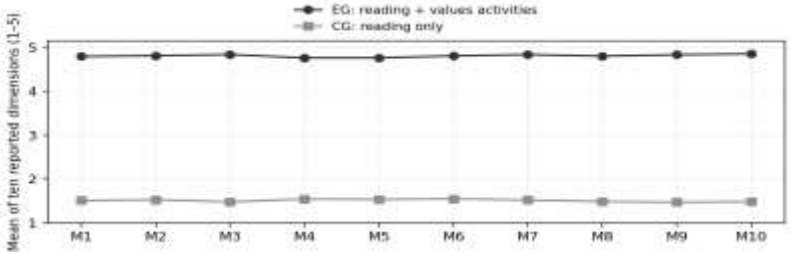

Figura 2. Media celor zece dimensiuni ale valorilor la fiecare evaluare lunară, calculată din mediile rotunjite ale grupelor; exclusiv descriptivă.

Rezultatele privind Ipoteza 1: diferențele dintre grupe pentru cele zece dimensiuni ale valorilor.

Ipoteza 1 a anticipat diferențe semnificative statistic între cele două grupe pentru cele zece dimensiuni ale valorilor, în favoarea grupei experimentale.

Pentru testare, cele zece scoruri lunare ale fiecărui copil pentru fiecare valoare au fost agregate într-o medie individuală, după care au fost aplicate teste t pentru eșantioane independente la fiecare valoare.

Tabelul 8 indică un tipar descriptiv consecvent la toate cele zece valori motivaționale. Mediile clasei experimentale variază între 4,76 și 4,84, iar cele ale clasei de control între 1,45 și 1,59; toate cele zece comparații raportate au $p < .001$. Diferența nu se limitează la o singură temă, precum bunăvoința sau securitatea, ci apare la valori asociate grijii față de ceilalți, deschiderii spre experiență, realizării personale și menținerii ordinii sociale.

Tabelul 8. Cele zece valori de bază: teste între grupe și mărimi ale efectului raportate

Valoare	**GE M**	**GC M**	**p**	**d**
Conformitate	4.82	1.46	< .001	18.75
Tradiție	4.81	1.59	< .001	17.32
Bunăvoință	4.82	1.53	< .001	17.55
Universalism	4.76	1.46	< .001	20.67
Autodeterminare	4.79	1.51	< .001	18.93
Stimulare	4.77	1.49	< .001	20.78
Hedonism	4.84	1.48	< .001	20.37
Realizare	4.81	1.56	< .001	18.35
Putere	4.83	1.54	< .001	17.89
Securitate	4.81	1.45	< .001	18.96

Interpretarea datelor din Tabelul 9 presupune delimitarea domeniilor valorice, evitând abordarea celor zece scoruri ca indicatori ai unei măsuri globale și nediferențiate a dezvoltării morale. Totodată, diferențele relativ uniforme dintre valorile cu orientări motivaționale distincte impun o interpretare prudentă, întrucât, în concepția lui S. H. Schwartz, anumite priorități valorice sunt compatibile, în timp ce altele se pot afla în relații de tensiune. Datele evidențiază faptul că diferențele pronunțate dintre grupa experimentală și cea de control erau deja prezente la prima evaluare lunară raportată, ceea ce sugerează că acestea nu s-au constituit exclusiv pe parcursul intervenției formative.

Analiza rezultatelor prezentate în Tabelul 9 relevă efecte principale ale variabilei Grupă, raportate ca având magnitudini foarte mari. În același timp, nouă dintre cele zece teste privind interacțiunea Grupă × Lună au indicat rezultate nesemnificative statistic. Hedonismul constituie o posibilă excepție, semnificația statistică fiind atinsă doar în cazul utilizării valorii F publicate și a gradelor de libertate necorectate ($p \approx 0{,}0407$). În absența informațiilor

referitoare la verificarea sfericității și la aplicarea eventualelor corecții statistice, semnificația acestei interacțiuni după corectare nu poate fi stabilită cu certitudine.

Tabelul 9. ANOVA mixtă: interacțiunea Grupă × Lună raportată

Valoare	**F (Grupă × Lună)**	**p (Grupă × Lună)**
Conformitate	0.93	n.s.
Tradiție	0.89	n.s.
Bunăvoință	1.63	n.s.
Universalism	1.50	n.s.
Autodeterminare	1.77	n.s.
Stimulare	0.71	n.s.
Hedonism	1.97	≈ 0.041†
Realizare	0.31	n.s.
Putere	1.37	n.s.
Securitate	0.94	n.s.

O precizare metodologică importantă vizează interpretarea efectelor de grup. Acestea reflectă diferențele constatate între cele două grupe participante la cercetare, însă nu permit separarea influenței intervenției pedagogice de particularitățile grupei sau de efectul educatorului. Această limitare derivă din includerea unei singure grupe pentru fiecare condiție experimentală, fapt care restrânge posibilitatea generalizării rezultatelor și limitează formularea unor concluzii cauzale ferme. Analiza evoluției rezultatelor celor două grupe pe parcursul celor zece observații lunare evidențiază menținerea unor diferențe între grupa experimental și grupa de control. Această constatare este în concordanță cu efectele principale ale variabilei Grupă. Totuși, testele statistice nu indică o creștere sistematică a diferențelor în timp.

Distribuția scorurilor medii individuale permite examinarea gradului de diferențiere a rezultatelor și a variabilității acestora în interiorul fiecărei grupe. Interpretarea comparativă trebuie realizată cu prudență, având în vedere că observațiile provin din câte o singură grupă pentru fiecare condiție experimentală, ceea ce nu permite separarea efectelor intervenției pedagogice de particularitățile clasei sau ale educatorului.

Rezultatele privind Ipoteza 1 trebuie interpretate ca o comparație între două contexte educaționale în care lectura zilnică era comună, dar pachetul de activități axiologice structurate era diferit. Contrastul observat între grupe este compatibil cu rațiunea pedagogică a modelului PRK-VT: întrebările ghidate și activitățile participative pot crea oportunități de discutare a

valorilor în situații concrete. Teza raportează efecte principale de Grupă cu p < .001 pentru toate cele zece valori. Nouă interacțiuni sunt raportate ca nesemnificative; pentru Hedonism trebuie verificate gradele de libertate și valoarea p consemnate.

Valorile de ordin superior și semnificația practică.

Ipoteza 2 a anticipat că grupa experimentală va obține scoruri semnificativ mai mari decât grupa de control pentru cele patru dimensiuni ale valorilor de ordin superior definite în modelul lui Schwartz [31]. Pentru testarea fiecărei dimensiuni au fost utilizate teste t pentru eșantioane independente, aplicate mediilor la nivelul copilului, calculate din cele zece măsurări lunare. Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 10.

Tabelul 10. Dimensiunile valorilor de ordin superior

Dimensiune	**GE M**	**GC M**	**p**	**d**
Autotranscendență	4.79	1.50	< .001	25.41
Autoafirmare	4.82	1.55	< .001	27.65
Deschidere spre schimbare	4.78	1.50	< .001	27.29
Conservare	4.81	1.50	< .001	34.81

Comparația dintre cele două grupe, extinsă de la cele zece tipuri de valori specifice la patru orientări valorice de ordin superior, evidențiază diferențe pronunțate între rezultatele obținute. Mediile înregistrate de grupa experimentală sunt de 4,79 pentru *autotranscendență*, 4,82 pentru *autoafirmare*, 4,78 *pentru deschidere spre schimbare* și 4,81 pentru *conservare*. În cazul grupei de control, mediile corespunzătoare variază între 1,50 și 1,55. Toate cele patru teste statistice indică diferențe semnificative (p < 0,001). Analiza ANOVA mixtă evidențiază diferențe semnificative în favoarea grupei experimentale pentru toate cele patru dimensiuni valorice de ordin superior din teoria lui S. H. Schwartz: *autotranscendență, autoafirmare, deschidere spre schimbare și conservare*. Efectele variabilei Lună și ale interacțiunii Grupă × Lună sunt nesemnificative statistic, ceea ce sugerează menținerea diferențelor dintre grupe pe parcursul celor zece luni, fără a evidenția o creștere progresivă a acestora.

Comparații în funcție de sex, validitate metodologic și interpretare.

Analiza este delimitată intenționat la rezultatele agregate prezentate în tabele. În acest cadru, sunt păstrate mărimile efectului raportate, sunt interpretate contrastele descriptive, iar termenii statistici nu sunt transformați în rezultate comportamentale neobservate.

Comparația dintre băieți (n = 27) și fete (n = 33) este realizată la nivelul întregului eșantion. Analiza păstrează mediile, abaterile standard și rezultatele testelor t pentru eșantioane independente, raportate în teză, fără a recurge la reconstruirea sau estimarea unor date suplimentare. Rezultatele comparative în funcție de sex indică diferențe semnificative statistic ($p < 0,05$) pentru opt valori, în timp ce pentru *universalism* și realizare nu au fost constatate diferențe semnificative. Tiparul rezultatelor evidențiază medii mai mari la fete pentru *conformitate, tradiție, bunăvoință, hedonism și securitate*, iar la băieți pentru *autodeterminare, stimulare și putere*. Totuși, aceste constatări nu sunt pe deplin concordante cu mediile pe grupe, indicatorii dispersiei și efectivele pe sexe din fiecare grupă, prezentate în alte secțiuni ale cercetării.

Deși analiza evidențiază diferențe între mediile raportate ale băieților și fetelor, rezultatele necesită o interpretare prudentă și corelarea cu distribuțiile scorurilor la nivelul celor două grupe. Având în vedere diferențele pronunțate dintre acestea, comparația globală în funcție de sex nu permite atribuirea directă a variațiilor constatate unor practici culturale asociate genului sau influenței socializării familiale, în absența unor dovezi empirice specifice care să susțină asemenea explicații.

Ipoteza 4 nu poate fi evaluată în mod fiabil pe baza sintezelor disponibile, întrucât datele prezentate în funcție de sex și de grupă sunt incompatibile între ele. Deși analiza statistică indică diferențe semnificative pentru opt valori, neconcordanțele aritmetice identificate nu permit acceptarea acestor rezultate ca dovezi concludente. Această constatare nu demonstrează absența diferențelor de gen, ci evidențiază faptul că, în forma actuală a documentării cercetării, existența acestora nu poate fi stabilită cu suficientă certitudine.

Cercetările privind lectura ghidată susțin plauzibilitatea educațională a discutării cu copiii mici a intențiilor, emoțiilor și acțiunilor personajelor. D. Aram, Y. Fine și M. Ziv examinează discuțiile sociocognitive din timpul lecturii [7]. Asemenea dovezi susțin rațiunea pedagogică a dialogului ulterior lecturii, dar nu soluționează limitele de agregare a datelor și de design identificate în prezenta cercetare.

Experimentul pedagogic a evidențiat diferențe semnificative între grupa experimentală și grupa de control în ceea ce privește cele zece valori fundamentale și cele patru dimensiuni valorice de ordin superior, susținând primele trei ipoteze ale cercetării.

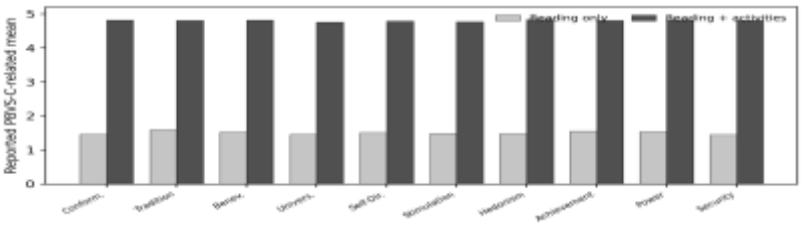

Figura 3. Mediile raportate pentru cele zece valori motivaționale

Rezultatele obținute evidențiază potențialul pedagogic al îmbinării lecturii poveștilor cu discuțiile ghidate, jocurile de rol, desenul expresiv și activitățile de cooperare. Aceste tehnici creează oportunități de reflecție asupra valorilor, de înțelegere a diferitelor perspective și de implicare activă în experiențe educaționale cu caracter axiologic.Deși diferențele dintre cele două grupe s-au menținut semnificative pe parcursul celor zece luni, analiza statistică nu a evidențiat o creștere progresivă a acestora în timp. Cea de-a patra ipoteză, referitoare la diferențele dintre orientările valorice ale fetelor și ale băieților, nu a putut fi confirmată cu suficientă certitudine.

Așadar, rezultatele cercetării susțin relevanța pedagogică a modelului PRK-VT în dezvoltarea orientărilor valorice ale preșcolarilor și oferă repere pentru continuarea cercetărilor în diverse contexte educaționale și socioculturale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluziile generale integrează răspunsurile la obiectivele cercetării, semnificația teoretică a modelului PRK-VT și rezultatele empirice agregate. Ele delimitează ceea ce a fost fundamentat conceptual, ceea ce a fost organizat pedagogic și ceea ce a fost măsurat în cele două grupe preșcolare participante.

1. Primul obiectiv al cercetării a fost realizat prin delimitarea valorilor-scopuri educaționale, a normelor, a priorităților exprimate de copii și a răspunsurilor comportamentale. Abordările axiologice ale L. Cuznețov și D. Antoci clarifică finalitățile educaționale, iar teoria descriptivă a valorilor a lui S. H. Schwartz oferă structura de interpretare a dimensiunilor motivaționale evaluate.

2. Analiza culturală și lingvistică evidențiază importanța ancorării activităților bazate pe povești în universul cultural și lingvistic al copilului, astfel încât experiențele de lectură să valorifice reperele familiale, comunitare și culturale familiare acestuia. În grădinițele participante cu predare în limba

arabă, accesibilitatea limbajului narativ, relevanța relațiilor reprezentate și cunoașterea experiențelor copiilor de către educator orientează deciziile pedagogice.

3. Al doilea obiectiv al cercetării a fost realizat prin precizarea lecturii ghidate a poveștilor ca secvență educațională: înțelegerea narațiunii, interpretarea alegerilor personajelor, discutarea alternativelor și participarea asociată prin discuții, dialog, jocul de rol ori alte activități creative. Contribuția acestei secvențe rezidă în coerența pedagogică.

4. PRK-VT (*Promovarea lecturii în grădiniță ca instrument de transmitere a valorilor*) constituie principalul produs pedagogic. Acesta reunește patru funcții interconectate - orientarea axiologică, medierea narativ-culturală, experiența educațională structurată și evaluarea indicatorilor aferenți valorilor — într-un cadru de planificare reproductibil.

5. Studiul cvasi-experimental realizat a cuprins 60 de copii din două grupe intacte, cu zece evaluări lunare raportate. Ambele grupe au beneficiat de lectura zilnică a poveștilor; grupa experimentală a realizat suplimentar activități structurate orientate spre valori. Tabelele agregate raportează diferențe pronunțate între clase pentru cele zece valori motivaționale de bază și cele patru dimensiuni de ordin superior.

6. Obiectivele referitoare la tiparele lunare, utilizarea instrumentului și comparațiile în funcție de sex impun o interpretare cu limite explicite. Evaluările repetate PBVS-C descriu prioritățile valorilor, nu comportamente observate independent. Datele raportate nu confirmă Ipoteza 4, iar compararea unei singure clase intacte în fiecare condiție nu izolează toate influențele mediului clasei.

7. Problema științifică a fost soluționată prin elaborarea unei relații coerente între valoarea selectată educațional, reprezentarea ei în poveste, medierea pedagogică și evaluare. Modelul PRK-VT pune această relație la dispoziția planificării și reflecției profesionale, în timp ce comparațiile agregate oferă o ilustrare empirică într-un context bine delimitat.

Limitele cercetării:

Datele indică faptul că diferența pronunțată exista deja la prima evaluare lunară raportată. Tabelele actuale nu permit stabilirea apariției sale înainte de acel moment sau a ritmului dezvoltării sale. Dintre cele zece teste Grupă × Lună, nouă au fost considerate nesemnificative statistic. Hedonismul constituie o excepție doar în cazul utilizării valorii F publicate și a gradelor

de libertate necorectate ($p \approx 0{,}0407$). Estimările foarte mari ale eta pătratului parțial și ale d lui Cohen indică amploarea separării raportate dintre grupe, în condițiile modelelor statistice specificate.

Comparațiile în funcție de sex indică diferențe semnificative statistic ($p < 0{,}05$) pentru opt valori, în timp ce pentru *universalism și realizare* nu au fost constatate diferențe semnificative.

Ipoteza 4 nu poate fi evaluată în mod fiabil pe baza sintezelor disponibile, întrucât acestea prezintă rezultate incompatibile în ceea ce privește distribuția diferențelor în funcție de sex și de clasă.

RECOMANDĂRI

Pentru cadrele didactice:

Educatorii trebuie să formuleze finalitatea valorică a fiecărei sesiuni de lectură, să identifice alegerea sau conflictul relevant al personajului, să încurajeze mai multe interpretări și să coreleze discuția cu o sarcină participativă. Selecția poveștilor și întrebările de discuție din grădinițele arabofone trebuie adaptate înțelegerii limbajului de către copii și experiențelor lor locale. Comunicarea cu familiile poate extinde oportunitățile de discuție, deși studiul de față nu a evaluat separat participarea familiei ca mecanism al schimbării.

Pentru formarea inițială și continuă a cadrelor didactice:

În formarea inițială și continuă a cadrelor didactice, PRK-VT (Promovarea lecturii în grădiniță ca instrument de transmitere a valorilor) poate servi drept instrument de planificare și reflecție. Fișele activităților trebuie să indice tema valorii, situația narativă, întrebările educatorului, activitatea ulterioară și indicatorul urmărit, pentru a permite verificarea corespondenței dintre aceste elemente.

Pentru managerii instituțiilor de învățământ preșcolar:

Instituțiile care optează pentru implementarea modelului trebuie să analizeze coerența și complementaritatea întregului ansamblu de activități propuse, evitând atribuirea diferențelor înregistrate unei singure tehnici didactice. În acest sens, se impune evaluarea secvenței pedagogice în integralitatea sa, prin raportare la obiectivele formative, strategiile utilizate și rezultatele obținute. Prin urmare, modelul propus merită valorificat și examinat din perspectivă educațională în contexte pedagogice comparabile, cu luarea în considerare a specificului instituțional și a particularităților de vârstă ale copiilor.

Pentru cercetările viitoare:

Studiile viitoare pot examina înțelegerea narațiunii, prioritățile valorilor și conduita prosocială observată ca indicatori distincți, dar înrudiți. Comparațiile între mai multe grupe independente ar permite investigarea mai directă a rolului mediului educațional.

Adaptarea la alte contexte culturale sau instituționale trebuie să păstreze relația logică dintre finalitatea axiologică, povestea accesibilă, discuția ghidată și experiența ulterioară lecturii, selectând în același timp narațiuni și activități potrivite contextului local.

BIBLIOGRAFIE

1. **ABU-RABIA, A.** A Bedouin Century: Education and Development among the Negev Tribes in the Twentieth Century. New York: Berghahn Books, 2001. ISBN 9781571818324. DOI: https://doi.org/10.3167/9781571818324.
2. **ABU-SAAD, I.** State-controlled education and identity formation among the Palestinian Arab minority in Israel. In: American Behavioral Scientist. 2006, vol. 49, nr. 8, pp. 1085–1100. ISSN 0002-7642. e-ISSN 1552-3381. DOI: https://doi.org/10.1177/0002764205284720.
3. **AL-FANOOS, MAKTABAT.** About Us. [online]. [accessed 2026-10-26]. Available at: https://www.al-fanoos.org/en/about-us/.
4. **AMARA, M.; SCHNELL, I.** Identity repertoires among Arabs in Israel. In: Journal of Ethnic and Migration Studies. 2004, vol. 30, nr. 1, pp. 175–193. ISSN 1369-183X. e-ISSN 1469-9451. DOI: https://doi.org/10.1080/1369183032000170222.
5. **ANTOCI, D.; BURLADEAN, E.** Orientări valorice ale managerilor grupei de copii și părinților versus manifestări comportamentale ale preșcolarilor. In: Materialele conferinței științifice a studenților, ediția a LXIX-a. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, pp. 5–12. ISBN 978-9975-76-309-7. Available at: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/2020_culegere_articole_conf_stud.pdf.
6. **ANTOCI, D.** Educație axiologică: tradiție versus postmodernitate. In: Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională, 29–30 septembrie 2020. Vol. II. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, pp. 16–20. ISBN 978-9975-76-313-4. Available at: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UST_90_ani_volumul_II.pdf.
7. **ARAM, D.; FINE, Y.; ZIV, M.** Enhancing parent–child shared book reading interactions: Promoting references to the book's plot and socio-cognitive themes. In: Early Childhood Research Quarterly. 2013, vol. 28, nr. 1, pp. 111–122. ISSN 0885-2006. e-ISSN 1873-7706. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2012.03.005
8. **ASADI, I.A.; ATILA, N.; SALEH, S.** The Arabic diglossia reality: The effect of specific story reading in kindergarten on reading acquisition in first grade. In: Literacy Research and Instruction. 2024, vol. 63, no. 4, pp. 342–359. ISSN 1938-8071. e-ISSN 1938-8063. DOI: https://doi.org/10.1080/19388071.2023.2208187
9. **BANDURA, A.** Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1986. 616 p. ISBN 0-13-815614-X.
10. **BERGMAN DEITCHER, D.; ARAM, D.; KHALAILY-SHAHADI, M.; DWAIRY, M.** Promoting preschoolers' mental-emotional conceptualization and social understanding: A shared book-reading study. In: Early Education and Development. 2021, vol. 32, nr. 4, pp.

501–515. ISSN 1040-9289. e-ISSN 1556-6935. DOI: https://doi.org/10.1080/10409289.2020.1772662
11. **BRONFENBRENNER, U.** The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979. ISBN 978-0-674-22457-5. DOI: https://doi.org/10.4159/9780674028845
12. **COMENIUS, J. A.** The School of Infancy: An Essay on the Education of Youth, during Their First Six Years. London: W. Mallalieu, 1858. 243 p. Available at: https://books.google.com/books?id=zgDL5UdWzmUC
13. **CUCOȘ, C.** Pedagogie și axiologie. București: Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1995. 160 p. ISBN 973-30-4398-2.
14. **CUCOȘ, C.** Educația axiologică – țintă și principiu al formării. 4 decembrie 2017. [online]. Available at: https://www.constantincucos.ro/2017/12/educatia-axiologica-tinta-si-principiu-al-formarii [accessed 2026-10-28].
15. **CUZNEȚOV, L.** Educație prin optim axiologic: teorie și practică. Chișinău: Primex-Com, 2010. 159 p. Available at: https://dir.upsc.md/handle/123456789/350/Cuznetov%2C%20Larisa._Educatie_prin_optim_axiologic._Teorie_si_practica.pdf.
16. **DÖRING, A. K.; BLAUENSTEINER, A.; ARYUS, K.; DRÖGEKAMP, L.; BILSKY, W.** Assessing values at an early age: The Picture-Based Value Survey for Children (PBVS–C). In: Journal of Personality Assessment. 2010, vol. 92, nr. 5, pp. 439–448. ISSN 0022-3891. e-ISSN 1532-7752. DOI: https://doi.org/10.1080/00223891.2010.497423. https://doi.org/10.52846/AUCPP.2022.2.
17. **GOLUBIȚCHI, S.; POSTICA, L.** Semnificația educației tradiționale la vârsta preșcolară. In: Acta et Commentationes. Științe ale Educației. 2021, nr. 4(26), pp. 135–142. ISSN 1857-0623. DOI: https://doi.org/10.36120/2587-3636.v26i4.135-142. Available at: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/148951.
18. **GOLUBITCHI, S.; ȚIFRAC, M.** Training the culture of communication in preschoolers through literary-artistic activities. In: Annals of the University of Craiova. Psychology–Pedagogy. 2022, vol. 44, nr. 2, pp. 110–120. ISSN 2668-6678. DOI: https://doi.org/10.52846/AUCPP.2022.2.09. Available at: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/187551.
19. **HAJ-YAHYA, A.; ABU-BAKER, K.** Children's literature as a channel for social-emotional learning: Reading Israeli children's literature written in Arabic and Hebrew. In: Early Childhood Education Journal. 2024, vol. 52, nr. 8, pp. 2065–2078. ISSN 1082-3301. e-ISSN 1573-1707. DOI: https://doi.org/10.1007/s10643-023-01537-0
20. **ISRAEL. NATIONAL AUTHORITY FOR MEASUREMENT AND EVALUATION IN EDUCATION (RAMA).** Evaluation of the Maktabat al-Fanoos programme in Arabic-speaking kindergartens, 2016 [in Hebrew]. [online]. [accessed 2026-10-26]. Available at: https://rama.gov.il/reports/alfanus-reading-2016.
21. **MAJADLY, H.; AMARA, M.** Cultural identity in the Arabic language textbooks of Arab elementary schools in Israel. In: International Journal of Educational Research. 2025, vol. 130, art. 102550. ISSN 0883-0355. e-ISSN 1873-538X. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ijer.2025.102550.
22. **MASLAMANI, A.; DANIEL, E.; DÖRING, A.K.; HART, Y.; NASSER, I.; KNAFO-NOAM, A.** A multilingual app for studying children's developing values: Introducing a new Arabic translation of the Picture-Based Values Survey and comparison of Palestinian and Jewish children in Israel. In: Developmental Psychology. 2026, vol. 62, nr. 1, pp. 200–220. ISSN 0012-1649. e-ISSN 1939-0599. DOI: https://doi.org/10.1037/dev0001957
23. **MISGAV, K.; SHACHNAI, R.; ABRAMSON, L.; KNAFO-NOAM, A.; DANIEL, E.**

Personal values and sustained attention as predictors of children's helping behavior in middle childhood. In: Journal of Personality. 2023, vol. 91, nr. 3, pp. 773–788. ISSN 0022-3506. e-ISSN 1467-6494. DOI: https://doi.org/10.1111/jopy.12773.
24. **MOTA, V.L.C.;** SANTOS, A.I.; DA SILVA, M.M.T. Children's Books and Literature from the Perspectives of Preschool and Primary Teachers. In: Journal of Educational and Social Research. 2020, vol. 10, nr. 1, art. 37. ISSN 2239-978X. e-ISSN 2240-0524. DOI: https://doi.org/10.36941/jesr-2020-0004
25. **RAIK, K.** Ghid pentru integrarea educației axate pe valori în curriculumul național. In collaboration with I. Käosaar and E. Värä. Tallinn–Chișinău: International Practitioners' Partnership Network (PractNet), 2025. ISBN 978-9916-4-2905-1. Available at: https://edu.gov.md/sites/default/files/ghid_pentru_integrarea_educatiei_pentru_valori.pdf
26. **RAMADAN, I.S.** Minority culture, education and identity: The case of Palestinian Arabs in Israel. In: Studia Edukacyjne. 2017, no. 43, pp. 335–349. ISSN 1233-6688. e-ISSN 2719-6984. DOI: https://doi.org/10.14746/se.2017.43.20.
27. **REICHARDT, C.S.** Quasi-Experimentation: A Guide to Design and Analysis. New York: Guilford Press, 2019, 361 p. ISBN 9781462540204. Available at: https://www.guilford.com/books/Quasi-Experimentation/Charles-Reichardt/9781462540204/author.
28. **REPUBLIC OF MOLDOVA. Ministry of Education, Culture and Research.** Curriculum pentru educație timpurie. Chișinău: Lyceum, 2019. 128 p. ISBN 978-9975-3285-7-9. Available at: https://edu.gov.md/sites/default/files/curriculum_pentru_educatia_timpurie_tipar_0.pdf.
29. **SCHWARTZ, S.H.** An overview of the Schwartz theory of basic values. In: Online Readings in Psychology and Culture. 2012, vol. 2, nr. 1. e-ISSN 2307-0919. DOI: https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116
30. **SCHWARTZ, S. H.** Are there universal aspects in the structure and contents of human values? In: Journal of Social Issues. 1994, vol. 50, nr. 4, pp. 19–45. ISSN 0022-4537. e-ISSN 1540-4560. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x
31. **SCHWARTZ, S.H.** Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In: Advances in experimental social psychology. 1992, vol. 25, pp. 1–65. ISSN 0065-2601. e-ISSN 1557-8410. DOI: https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6.
32. **SHAHBARI-KASSEM, A.; ASLI-BADARNEH, A.; HENDE, N.; ROBY-BAYAA, A.** Reading stories in Arabic: The impact of lexico-phonological and diglossic distance level on comprehension and receptive and productive vocabulary among Arab kindergarten children. In: Frontiers in Education. 2024, vol. 9, article 1394024. e-ISSN 2504-284X. DOI: https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1394024.
33. **UNESCO.** Recommendation on Education for Peace and Human Rights, International Understanding, Cooperation, Fundamental Freedoms, Global Citizenship and Sustainable Development. Paris: UNESCO, 2023. Available at: https://www.unesco.org/en/global-citizenship-peace-education/recommendation.
34. **WHITEHURST, G.J.; ARNOLD, D.S.; EPSTEIN, J.N.; ANGELL, A.L.; SMITH, M.; FISCHEL, J.E.** A picture book reading intervention in day care and home for children from low-income families. In: Developmental Psychology. 1994, vol. 30, nr. 5, pp. 679–689. ISSN 0012-1649. e-ISSN 1939-0599. DOI: https://doi.org/10.1037/0012-1649.30.5.679

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste naționale acreditate

35. **ABOU AFASH, H. Instilling social and personal values in early childhood through reading-based activities. In: Acta et Commentationes: Sciences of Education. 2025, vol. 41, nr. 3, pp. 241–254.** ISSN 1857-0623. e-ISSN 2587-3636. DOI: https://doi.org/10.36120/2587-3636.v41i3.241-254.
36. **ABOU AFASH, H.** Nurturing empathy and values through stories while using the didactic potential of children's literature. In: *Acta et Commentationes. Științe ale Educației*. 2024, vol. 38, nr. 4, pp. 145–155. ISSN 1857-0623. e-ISSN 2587-3636. DOI: https://doi.org/10.36120/2587-3636.v38i4.145-155
37. **ABOU AFASH, H.; Grădinari, G.** *Literatura: instrument educațional în cultivarea valorilor umane.* Univers Pedagog*ic.* 4 (88), p. 61–67 (2025). CZU 37.0; DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.18019921. ISSN 1811-5470, E-ISSN 1857-4521.

Materiale în lucrările conferințelor științifice internaționale

38. **ABOU AFASH,** H. *Role and importance of education based on values*. culegere conferința doctoranzilor_2024,V(1), 46-51. https://orcid.org/0009-0000-5597-0942
39. **ABOU AFASH, H.** Citirea unei povești ca instrument pentru instalarea valorilor, întărirea imaginii de sine și creșterea respectului de sine în grădiniță. In: *Cooperarea instituțiilor statului în asigurarea unității naționale*. 28-29 martie 2025, Chișinău. Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2025, pp. 231-238. ISBN 978-5-85748-163-9. DOI: https://doi.org/10.59295/csienu2025.17, https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/230934
40. **ABOU AFASH, H.** The development of children's social and personal values through storytelling. In: *Educația multilingvă şi interdisciplinară în axiologia postmodernității*. Ediția 3, 5-6 decembrie 2025, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP UPSC, 2025, pp. 395-402. ISBN 978-9975-48-336-0. DOI: https://doi.org/10.46727/c.05-06-12-2025.p395-402, https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/244198
41. **ABOU AFASH, H.** Values in children's literature as a tool for early childhood values education: Comparative research between the Jewish (secular and religious) and the Arab sectors in Israel. In: The Contemporary Issues of the Socio-Humanistic Sciences, 10th ed., Chișinău, 5–6 December 2019. Chișinău: Print-Caro, 2020, pp. 564–569. ISBN 978-9975-3371-7-5. Available at: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/108317

Contribuția științifică și metodologică

42. **ABOU AFASH, H. Motivation of kindergarten teachers in the future kindergarten. In:** *IJO – International Journal of Educational Research*. 2025, vol. 8, nr. 2, pp. 10–25. ISSN 2536-6696. e-ISSN 2805-413X. Disponibil: https://ijojournals.com/index.php/er/article/view/994
43. **ABOU AFASH, H.** *Reading a story as a tool for instilling values, strengthening self-image, and raising self-esteem in kindergarten*. International Journal Organization of education (IJO), 2024, V (8)2, 1-9. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/
44. **ABOU AFASH, H., Abu Ajaj, A, Hafez Abu Rabia, H, Abu Jarara, A, Al-Dada,A.** *Educational Initiatives Encourage Leadership Among Bedouin Arab Students at Ki College*, 2019, Laksi K,3(1), 21-33.
45. ABOU AFASH, H. Rolul și importanța educației în bază de valori. In: Cercetare, inovare, dezvoltare. Vol. 1, 19 aprilie 2024, Chișinău. Chișinău: CEP UPSC, 2024, pp. 46–51. ISBN 978-9975-46-970-8. Available at: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/222479

ADNOTARE

ABOU AFASH Hoda

Educația axiologică a preșcolarilor prin activități de lectură bazate pe povești

Teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2026

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 164 de surse, 145 pagini, adnotări în limbile română și engleză, 6 anexe, 24 tabele și 14 figuri.

Publicații la tema tezei: 11 publicații științifice: 3 articole în reviste științifice de specialitate, 4 lucrări în materialele conferințelor științifice internaționale, 4 lucrări științifico-metodice.

Cuvinte-cheie: educație axiologică, educație timpurie, orientări valorice, literatură pentru copii, lectura poveștilor, model pedagogic, PRK-VT, dezvoltarea valorilor, copii de vârstă preșcolară.

Domeniul de studiu: Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ (limba engleză)

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică, elaborarea, implementarea și examinarea experimentală a *Modelului pedagogic PRK-VT (Promoting Reading in Kindergarten as a Tool for Value Transmission)*, care integrează lectura poveștilor cu activități educaționale structurate, ghidate de cadrul didactic, orientate spre dezvoltarea orientărilor valorice la copiii de vârstă preșcolară.

Obiectivele cercetării: stabilirea fundamentelor conceptuale, teoretice și psihopedagogice ale educației axiologice la vârsta preșcolară; examinarea potențialului educativ al literaturii pentru copii și al lecturii poveștilor în dezvoltarea valorilor; identificarea și fundamentarea principiilor, condițiilor, strategiilor și tehnicilor pedagogice de realizare a educației axiologice; elaborarea și implementarea *Modelului pedagogic PRK-VT*; evaluarea și compararea celor zece orientări valorice fundamentale și a celor patru dimensiuni ale valorilor de ordin superior la preșcolarii implicați în diferite condiții de desfășurare a activităților de lectură; analiza dinamicii orientărilor valorice în cadrul evaluărilor repetate, examinarea fidelității instrumentului de evaluare și interpretarea diferențelor selectate în funcție de sex.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constau în precizarea și integrarea conceptuală a abordărilor axiologice, dezvoltării psihologice și socioculturale privind educația valorilor la vârsta preșcolară; fundamentarea teoretică și operaționalizarea pedagogică a *Modelului PRK-VT*; stabilirea unei relații structurate între finalitățile educației axiologice, selectarea poveștilor adecvate contextului cultural, reflecția ghidată asupra situațiilor narative, activitățile participative și evaluarea orientărilor spre valori ale copiilor. Cercetarea contribuie la dezvoltarea unei abordări pedagogice sistematice a educației axiologice, adaptate particularităților lingvistice și socioculturale ale copiilor de vârstă preșcolară vorbitori de limbă arabă din Israel. *Rezultatele obținute ce contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante în domeniu constau în determinarea și fundamentarea reperelor teoretic-pedagogice ale dezvoltării sistematice a orientărilor valorilor la copiii de vârstă preșcolară prin activități educaționale bazate pe lectura poveștilor.*

Semnificația teoretică a cercetării este argumentată de abordarea integrativă a educației axiologice din perspectivă filosofică, psihologică și pedagogică; delimitarea conceptuală dintre valorile educaționale, orientările spre valori, normele sociale, atitudini și comportamentele observabile; identificarea potențialului pedagogic al literaturii pentru copii în formarea valorilor; fundamentarea teoretică a *Modelului pedagogic PRK-VT.*

Valoarea practică a cercetării constă în elaborarea, implementarea și evaluarea unui ansamblu de strategii și instrumente pedagogice integrate în *Modelul PRK-VT , care* oferă un cadru flexibil și adaptabil pentru proiectarea și organizarea educației axiologice prin intermediul literaturii pentru copii. *Strategiile pedagogice de transmitere a valorilor prin lectura poveștilor; activitățile educaționale structurate și ghidate de cadrul didactic; metodele interactive de analiză a comportamentelor și alegerilor morale ale personajelor; jocurile de rol, activitățile de desen și jocurile cooperative; instrumentele de evaluare și reperele metodologice* pot fi aplicate în instituțiile de învățământ preșcolar, contribuind la stimularea reflecției asupra valorilor și la implicarea copiilor în activități educaționale.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul unei cercetări pedagogice cvasi-experimentale, desfășurate pe parcursul a zece luni în două instituții de învățământ preșcolar cu predare în limba arabă din localitatea Segev Shalom, regiunea Negev, sudul Israelului. Eșantionul cercetării a cuprins 60 de copii cu vârste între 5 și 6 ani, repartizați în două grupe a câte 30 de copii: grupa experimentală și grupa de comparație. Ambele grupe au participat la activități zilnice de lectură a poveștilor, însă grupa experimentală a beneficiat suplimentar de activități structurate, ghidate de cadrul didactic, organizate conform *Modelului PRK-VT.* Evaluarea orientărilor valorice s-a realizat prin zece administrări lunare ale versiunii în limba arabă a instrumentului *PBVS-C* .

ANNOTATION

ABOU AFASH Hoda

Axiological Education of Preschool Children through Story-Based Reading Activities

Doctoral thesis in Education Sciences, Chișinău, 2026

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography of 164 sources, 145 pages, annotations in Romanian and English, 6 appendices, 24 tables and 14 figures.

Publications on the thesis topic: eleven scientific publications, including three articles in specialist journals, four papers in international scientific conference proceedings, and four scientific-methodological papers.

Keywords: axiological education, early childhood education, value orientations, children's literature, story-based reading, pedagogical model, PRK-VT, values development, preschool children.

Field of study: School Didactics by Levels and Subjects (English Language)

Research aim: to theoretically substantiate, develop, implement, and experimentally examine the *PRK-VT Pedagogical Model (Promoting Reading in Kindergarten as a Tool for Value Transmission)*, which integrates story reading with structured, teacher-guided educational activities designed to support the development of value orientations among preschool children.

Research objectives: to establish the conceptual, theoretical, and psychopedagogical foundations of axiological education in early childhood; to examine the educational potential of children's literature and story-based reading for values development; to identify and substantiate the pedagogical principles, conditions, strategies, and techniques of values education; to develop and implement the PRK-VT Pedagogical Model; to assess and compare the ten basic and four higher-order value orientations of preschool children participating in different story-reading conditions; to analyze the patterns of value orientations across repeated assessments, examine the reliability of the assessment instrument, and interpret selected differences according to sex.

Scientific novelty and originality of the research derive from the conceptual clarification and integration of axiological, developmental, and sociocultural perspectives on values education in early childhood; the theoretical substantiation and pedagogical operationalisation of the PRK-VT Model; the establishment of a structured relationship between educational value objectives, culturally appropriate story selection, guided reflection on narrative situations, participatory activities, and the assessment of children's value orientations. It contributes to the development of a systematic pedagogical approach to axiological education adapted to the linguistic and sociocultural characteristics of Arabic-speaking preschool children in Israel.

The research contribution to addressing an important scientific problem consists in establishing the theoretical and pedagogical foundations for the systematic development of value orientations among preschool children through story-based reading activities.

Theoretical significance of the research lies in the integrated examination of axiological education from philosophical, psychological and pedagogical perspectives; the conceptual differentiation between educational values, value orientations, social norms, attitudes, and observable behaviour; the identification of the pedagogical potential of children's literature for values education; and the theoretical substantiation of the PRK-VT Model.

The practical value of the research lies in the development, implementation, and evaluation of a set of pedagogical strategies and instruments integrated into the *PRK-VT Model* that provides an adaptable framework for planning and organising axiological education through children's literature. The proposed pedagogical strategies for value transmission through storytelling, structured teacher-guided activities, interactive methods of analysing characters' behaviours and moral choices, role-play, drawing, cooperative games, assessment instruments, and methodological guidelines can be applied in preschool educational institutions to support children's participation in value-oriented learning activities.

Implementation of scientific results was achieved through a ten-month quasi-experimental pedagogical investigation conducted in two Arabic-speaking kindergartens in Segev Shalom, in the Negev region of southern Israel, involving 60 preschool children aged five to six, distributed into an experimental class and a comparison class of 30 children each. Both classes participated in daily story-reading activities, while the experimental class additionally engaged in structured, teacher-guided activities organised according to the PRK-VT Model. The children's value orientations were assessed through ten monthly administrations of the Arabic version of the *Picture-Based Value Survey for Children (PBVS-C)*.

ABOU AFASH Hoda

EDUCAȚIA AXIOLOGICĂ A PREȘCOLARILOR PRIN ACTIVITĂȚI DE LECTURĂ BAZATE PE POVEȘTI

Specialitatea 532.02. Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ (limba engleză)

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar: 23.11.2026 Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset Tiraj 20 ex.
Coli de tipar: 1.2 Comanda nr. ____

Tipografia UPSC, str. I.Creangă, 1. Chișinău, MD-2069